
המנורה

בנימין זאב הרצל

היה היה איש, אשר הרגיש עמוק בנפשו את העני להיות יהודי. תנאי חייו לא היו רעים כלל. פרנסתו היתה מצויה ברוח ומאושר היה במשלח ידו, שנתן לו את היכלת ליצור ככל העולה על רוחו. כי אמן היה האיש. למקור מחצבתו היהודי ולאמונת אבותיו לא שם לב זה כבר, בעת שהופיעה השנאה הישנה בנוסחתה החדשה. ככל יתר חבריו חשב גם הוא, כי תחלף עד מהרה. אולם המצב לא הוטב וילך הלך ורע, ודברי השטנה, אף אם לא נגעו אל עצמו ואל בשרו, הכאיבו לו מיום ליום ויהיו בנפשו לפצע אנוש זב-דם. ויהי היום, וענות נפשו הפנימית, אשר טמן בחבו, הטתה את לבו לחפש ולדעת את מקורה, את יהדותו, ומה שאי אפשר היה לו בימים הראשונים הטובים, מפני שנתרחק ממנה כל כך, עלה לו עתה: התחיל לחבבה בכל לבבו ובכל נפשו. גם בדבר נטיתו המוזרה הזאת לא מהר לבקש חכמה וחשבון, עד שתקפה עליו באופן, שיצאה מגדר הרגשה כהה ותהי לרעיון זך ובהיר, כי יש רק דרך אחת להמלט מעני-היהודים, והיא: התשובה אל היהדות.

כאשר נודע הדבר לטובים שברעיו, שמצבם גם הם היה דומה למצבו, נדו לו בראשם ויחשבו, כי רוח רעה תתעהו. כי איככה זה ימלט איש מן הרעה בהוסיפו לחזקה ולהעמיקה. אולם הוא חשב אחרת, כי העני המוסרי מוחש כל כך, מפני שליהודים החדשים אבדה אותה תרופה, שהיתה בלבם של אבותינו הגיבורים. לעגו לו שלא בפניו, ואחרים לא חשכו ממנו שחוק גם בפניו, אולם הוא לא נתעה אחרי דבריהם הנבערים של בני אדם, שגם לפני זה לא היתה לו הזדמנות להוקיר את דעותיהם, וברוח שקטה נשא את דברי לעגם הרעים והטובים. ומכיון שחוק מזה לא נראתה בו שום התנהגות של שטות, הסכימו לאט לאט לראותו מטפל ברעיונו המוזר, שאחרים תארוהו במלה יותר קשה, בשם שיגעון לדבר אחד.

אולם במדת הסבלנות שבו, הוציא האיש מסקנא אחר מסקנא מן הדעה שנקבעה פעם במחשבתו. ובדרכו זו היו מעברות הרבה, שלא היו נוחים לו לעצמו, אם גם הסתירם מעיני אחרים. הן כאדם וכאמן בעל השקפות מודרניות נקשר לדברים רבים שאינם יהודיים והתרגל בהם, ומתוך תרבויות העמים, שנתחנך על פיהן, קלט ברוחו הרבה דברים שלא נתנו להמחות. הכי אפשר היה לאחד כל אלה עם תשובתו אל היהדות? ובכן נולדו בלבו הרהורים וספקות באמתת רעיונו העקרי, *idée maitresse* שלו, כאשר יכנהו החוקר הצרפתי. אולי לא היה הדור, שנתחנך תחת השפעתן של תרבויות זרות, מוכשר עוד לאותה התשובה, שראה בה הוא את הפתרון. אבל הדור שיבא אחריו יהיה מוכשר לכך, אם יתוו לו את הדרך בעוד מועד. ובכן נתן אל לבו להדריך למצער את בניו בדרך הישרה. אותם אמר לגדל מנעוריהם ליהודים.

לפנים היה עובר על החג, המגיה אורו על החזיון הנפלא של המכבים ביפעת זהרם של הנרות הקטנים, ולא עלה על לבו לחג אותו. ועתה שמש לו מקרה להכין לבניו זכרון יפה לימים יבאו. בתוך נפשותיהם הרכות אמר לטעת את האהבה למולדתם העתיקה. מנורה

הוכנה; והשעה שאחז בפעם הראשונה את המנורה בעלת תשעת הקנים, החל איזה רגש נפלא לפעמו. גם בבית אביו, בשכבר הימים, בהיותו עוד ילד קטן, היו הנרות הקטנים דולקים, וקסם של ענג ונעם היו שפוך עליהם. ומסרת זו לא נדמתה לו כקפואה ומתה. כן היה בחליפת העתים, הנר האחד מדליק את השני. גם תבנית המנורה העתיקה העירה בו מחשבות. מתי נוצרה התבנית הקדומה של מנורה זו? תבניתה היתה בראשונה, לכאורה, תבנית העץ. הגזע החזק באמצע, וארבעה ארבעה ענפים יוצאים ממנו לימינו ולשמאלו, איש תחת רעהו משתרעים במישור אחד וגבה אחד לכולם. באחרונה נוסף עוד אות חדש, הקנה התשיעי הקצר, הנקרא שמש. אי-אלו סודות הכניסו דור אחר דור אל יצירת-אמן זו, הלקוחה מן הטבע ופשוטה בצורתה הקדמונית? והאיש, בהיותו אמן, חשב בלבו, באיזה אופן אפשר להחיות את צורתה הקפואה של המנורה ולהשקות שרשיה כשרשי העץ. גם צלצול השם, שקרא מעתה בכל ערב וערב באזני ילדיו, הנאהו מאד. צלצול ערב ביותר, כשהיתה המלה יוצאת מפי העוללים.

הנר הראשון הועלה, ולאורו ספרו תולדות החג. המאורע הנפלא בפך השמן, שנעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, תולדות העליה מגלות בבל, הבית השני, המכבים. מיודענו ספר לילדיו את אשר ידע. זה לא היה רב. אבל הם מצאו בו דים. לאור הנר השני חזרו הם ויספרו לאביהם, וספוריהם, אשר מידו היו להם, נדמו לו חדשים ויפים. למן אז היה שמח בכל יום לקראת הערב, שיהי אורו הולך ונוסף. הנרות הלכו ונתרבו במנורה, ויחד עם הילדים היה אביהם חולם לנוכח הנרות הקטנים. ולבסוף חזה לו יותר מאשר יכול או רצה להגיד להם, מפני שעלה עוד על כח השגתם.

בשעה שגמר בלבו לשוב אל עמו העתיק ולהודות בפומבי על תשובתו זו, חשב לעשות מעשה, שיש בו מן הישר והשכל. כי ימצא לו בדרך תשובתו גם מקום למלא את תשוקתו אל היפי, כזאת לא פלל מראש. ומה שמצא לא קל בערכו. המנורה בנגה נרותיה ההולך ורב היתה דבר יפה כל כך, אשר למראהו נעורו מחשבות הרבה. וילך ויתאר ביד אמנותו הטובה עליו ציור למנורה, אשר אמר לתתה לילדיו לשנה הבאה. באופן חפשי נצטיר יסודם של שמונה קנים, המתנשאים לגבה אחד ומשתרעים על פני המישור, ימינה ושמאלה לבסיס האמצעי. הוא השתחרר מן הצורה המסורה והקבועה וייצר יצירה טבעית, מבלי שים לב לבאורים אחרים, אם גם הודה בזכות קיומם. ובכל אשר הביא תנועה חדשה אל הצורות הקפואות, החזיק בכל זאת בחוקיהן, בסגנון המרומם והעתיק, שנערכו על פיו. זה היה עץ ארך-הענפים, וכעין גביע לכל ענף בקצהו, ובתוך גביעי הפרחים מקום לנרות.

בעבודה מלאה-מחשבות כזו עבר השבוע. הגיע הערב השמיני, שבו דולקים כל הנרות, אף גם התשיעי, השמש הנאמן, שכל תפקידו הוא רק להדליק את האחרים. שפעת אורה הפיצה המנורה. עיני הילדים הפיקו נגה. ובעיני מיודענו היתה חזות הכל משל ודמיון להתעוררות האומה. בתחילה נר אחד, והנה עוד חשך, והנר היחידי עוד עצוב למראה. ואחריו ימצא לו חבר, ועוד אחד, עוד אחדים. האפלה כליל תחלוף. בראשונה יזרח האור לצעירים, לדלים, ואחר-כך ילוו עליהם האחרים, אוהבי הצדק, האמת, החרות, ההתקדמות, האנושות, היפי. וכשכל הנרות דולקים נשתומם ונשמח על המפעל שנעשה ואין כהונה המאשרת את בעליה כזו של השמש בהיכל האור.